

SANAT VE SANAT EĞİTİMİNDE BÜTÜNSELLİK

Prof. Veysel GÜNAY¹

ABSTRACT

The number of faculties and vocational schools that teach fine arts has been increasing in Turkey. As a result of this development, a continuous review of their programmes and syllabus has arisen as a necessity. The celebrations of 80th year of Gazi Education Institute have provided a suitable environment to discuss the reviews. Within the programme studies, the teaching experiences of our country have considered.

It is necessary to set the foundations of art education on the concept of "wholeness" that contains the types of formational perceptions of human beings. It is necessary to the human beings to know themselves and a must to expand and enrich the artistic creativity area, and to express themselves. Also, it is very important for applied arts within the plastic arts to produce creative and original designs and preventing the fine arts faculties turning into vocational schools.

Key words: Gazi Education Institute, wholeness, basic education, basic perception

ÖZET

Güzel Sanatlar eğitimi veren fakülte ve yüksek okulların sayısı hızla artmaktadır. Böylece, fakülte, program ve içeriklerinin sürekli gözden geçirilmesi ihtiyacı doğmaktadır. Gazi Eğitimin 80. kuruluş yılı etkinlikleri, bunun için bir vesile olmuştur. Program çalışmalarında ülkemiz birikimlerinin de dikkate alınması gerekti.

Sanat eğitimini, insanın yapısına uygun olarak, biçimsel algı çeşitlerinin tümünü içerecek şekilde, "bütünsellik" yaklaşımı üzerine oturtmak gerekir. Bu insanın kendisini tanıması için gerekli olduğu kadar, sanatsal yaratma alanının genişlemesi, zenginleşmesi ve kendisini iyi ifade etmesi için de şarttır. Yine, özellikle plâstik sanatlar içinde yer alan uygulamalı dallarda, yaratıcı, özgün tasarımlara varılabilmesi ve güzel sanatlar fakültelerinin yüksekokullaşmasını önlenebilmesi için de çok önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Gazi Eğitim, bütünsellik, temel eğitim, temel algı

¹ Prof. Veysel Günay, Beykent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı

GİRİŞ

2006 yılında Gazi Eğitimin kuruluşunun 80. yılında, Gazi Üniversitesi Rektörlüğü'nce "Üç Kuşak Gazi Eğitimli Sanatçılar Sergisi" düzenlenmiştir(Üç Kuşak Gazi Eğitimli Sanatçılar Sergisi, 2006). Ayrıca, sergilenen işlerle konu hakkında yazılan birkaç yazıyı içeren hacimlice bir katalog yayınlanmıştır. Yine, sergi sürerken, Gazi Eğitim'de yetişmiş ya da çalışmış bir grup sanatçı-akademisyenin katıldığı bir panel düzenlenmiş, sanat ve sanat eğitimi konuları tartışılmıştır(Gazi Eğitimin Türk Sanatındaki Yeri Paneli, 2006). Sergi kataloğunda yayınlanan "Bir Çağdaşlaşma Projesi: Gazi Eğitim Enstitüsü" konulu yazıda Gazi Eğitim Enstitüsü'nün bir çağdaşlaşma projesi olduğu, eğitim anlayışının "bütünsellik" üzerine kurulduğu üzerinde durulmuştur (Günay, 2006: s.68-69). Daha da önemlisi, bu "bütünsellik" anlayışının, Resim-İş Eğitimi Bölümünün sanat ve eğitim anlayışının da temelini oluşturmasıdır. Panelde de yukarıda belirtilen görüşler esas alınarak konunun önemine dikkat çekmeye çalışılmıştır. Ayrıca, sergi, katalog ve panel, ülkemizde sanatçı ve sanat eğitimcisi yetiştirme konusu değerlendirilirken, kendi birikimlerimizi özellikle dikkate alınmasının önemini ortaya çıkarmıştır. Sanat eğitimindeki "bütünsellik" anlayışının önemli olduğu ve üzerinde daha geniş çalışmaları yapılmasının gerekliliği ortaya çıkan bir başka sonuç olmuştur.

Sanat ve sanat eğitiminin ülkemizin gelişme ve çağdaşlaşmasındaki yeri ve öneminin anlaşılmasına paralel olarak, güzel sanatlar eğitimi veren kurumların sayısı özellikle son yıllarda hızlı bir artış göstermektedir. Bu artışla birlikte eğitim anlayışı ve programların yeniden değerlendirilmesi ihtiyacı sürekli gündemimize gelmektedir. Bu durum, ister istemez kendi geçmiş deneyimlerimizi yeniden inceleme ve değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Nitekim, bir çok sanatçı ve eğitimcinin bu zorunluluğu duyarak çeşitli vesilelerle çalışmalar yaptığına tanık oluyoruz. İşte bu ortamda sanat ve sanat

eğitiminde "bütünsellik" anlayışı üzerinde yeniden daha genişçe düşünülmesi gerektiği düşüncesine varılmıştır.

Sanatların klâsik sınıflandırılmasında plâstik sanatların, resim, heykel ve mimarlık olarak üç temel alana ayrıldığını biliyoruz. Günümüzde yeni gelişmeler ışığında bu alışılmış sınıflandırma değişmiştir. Klâsik sınıflandırma, plâstik sanatların yüzey (resim), hacim (heykel) ve boşluk (mimarlık) algısı üzerine oturur. Her insanda bu temel algılama biçimlerine olan ilgi ve yatkınlık aynı düzeyde olabileceği gibi, farklı ağırlıklarda da olabilir. Sanat tarihi, bunun örnekleri ile doludur². Nitekim, bazı sanatçıların bu üç alanda da eserler verdikleri bilinen bir gerçektir.

Eğitimde en temel sorunlarda birisi, işte bu algı ve eğilimlerin ortaya çıkabilmesini sağlamaktır. Ülkemiz gençlerinin yüksek öğretim kurumlarına gelineceye kadar kendi yetenek ve eğilimlerini yeterince tanıyamadıkları bilinen bir gerçektir. Hele plâstik sanatların içindeki resim, heykel, tasarım, v.b. özel alanlar söz konusu olduğunda, bu tanıma hiç mümkün olamamaktadır. Zira, temel işlevi bu olması gereken orta öğretim kurumlarının programlarında sanat dersleri yeterince yer almamaktadır. Var olanlarda ise özellikle son yıllarda amaca uygun uygulamayı görmekte zorlanmaktayız. Aile, çevre ve ders dışı etkinlikler de yeterince yardımcı olmayınca, gençlerin sanat alanındaki yetenek ve eğilimlerini farketmeleri raslantılara ve şansa kalmaktadır.

Diğer bir gerçekse, orta öğretimin bu görevinin yüksek öğretime kalmasıdır. Bu demektir ki , sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarının ilk amaç ve hedeflerinden birisinin öncelikle gençlerin kendilerini tanımalarını, yani, özel sanat alanlarını belirlemelerini sağlamak olmaktadır. Başka bir deyişle, ilk sınıf ve sınıflardaki temel eğitimin ilk amacı budur. Sanat eğitiminin bütün dallarının temel eğitiminde ihtiyaç duyulan, ortak, insan bilimleri ve kültür derslerinin yanında, sanat bilimleri derslerinin miktar ve içeriklerinin amaca uygun olması da önemlidir. Ancak, yukarıda belirtilen üç temel algı (yüzey-

² Leonardo da Vinci, Michelangelo, Degas, Matisse, Picasso, Miro gibi

hacim-boşluk) üzerine oturtulacak bir atölye programı ilk amaç için kaçınılmazdır. Buna yönelik çalışmalar çeşitli dersler şeklinde isimlendirilip programları yapılmaktadır. İsimler ne olursa olsun, işin özü yukarıda belirtilen algılara uygun olarak yüzey, hacim ve boşluk çalışmaları yapmaktır. Yani resim yapmaktır, heykel yapmaktır, boşluk tasarlamaktır. Bu çalışmalar için alan ve bölüm ayrımı yapılmamalıdır. Bu "bütünsellik" gençlerdeki yaratma ve üretme alanını genişleteceği gibi, özel alanın doğru seçimine yardımcı olur, ayrıca, yanlış seçim ve yönelimlerin düzeltilmesine de olanak sağlar.

İkinci önemli nokta, inceleme, kavrama, sezme ve yaratıcı biçimlendirmeye, sanatsal biçimlendirmeye dayalı bir çalışma tavrı kazanabilmektir. Belki de sanat eğitiminin temeli budur. Bu yaratıcılığa, özgünlüğe dayalı sanatçı ve tasarımcı olabilmektir.

İnsan her zaman merak eder. Çevresinde gördüğünü, duyduğunu, bildiğini sorgular. Merak ve heveslerini karşılamak ister. Kendini yeniden yaratmak ve biçimlendirmek ve bunları çevresi ile paylaşmak ister. İşte sanat bunun yollarından biridir. İşi sanat yapmak olan sanatçının temel eylemi sanatsal dili yaratmaktır. Öncelikle sanatsal dili oluşturan öğeleri sezmek, kavramak ve bu öğelerin birlikteliğinden dil bütünlüğüne varabilmektir.

Sanatsal dilin öğelerini kavrayıp sanatsal dil bütünlüğüne varabilmek belirli süreçlere dayanır. Sanatsal dili yaratmanın temelinde, sanatçının beslenme kaynaklarını keşfedebilmesi, bu kaynaklardan yararlanma ve biçimlendirme yöntemi ve arayışlarını bulabilmesi yatar. Teknik bilgi ve beceriler de buna dahildir. İşte okullar bunu öğretebilir. Biraz daha açarsak, okullar öğrencinin yaratıcı bir tavır kazanabilmesi için ihtiyaç duyduğu beslenme kaynaklarının neler olabileceği, bu kaynakları nasıl inceleyebileceği, bunlardan nasıl yararlanabileceği ve nasıl bir tavırla yaratıcı biçimlendirmeye gidebileceğinin yolunu öğretir. Sanatçının çevresinden, doğadan esinlense bile, sanatı, sanat eserlerinden, sanatçıdan öğrenebileceği gerçeğini de dikkate alırsak, bazı şeyleri daha doğru anlayabiliriz.

Eğitim programları sanatçı adayının beslenebileceği, sanatsal yaratının dayanağı ve etkeni olabilecek tarihi, sosyal, kültürel, coğrafi, ekonomik, politik, psikolojik, dinsel, teknik ve sanatsal bütün etken ve dayanaklara dikkati çeker. Öğrencinin özgün, kendine güvenli bir tavır kazanmasına yardımcı olur.

Yukarıda açıklanan tavrı kazanmış, resim yapabilen, heykel yapabilen boşluk tasarlayabilen öğrenci, plastik sanatların içindeki özel ilgi alanını daha bilinçli olarak seçebilir. Özellikle tasarım alanına giren bölümünü seçtiğinde kazandığı gözleme, araştırma ve incelemeye dayalı yaratıcı özgün biçimlendirme tavır ve alışkanlığın sürdürecektir. Yine ülkemizde çokca rastlanan baştan tasarım yaparak tasarımı öğrenmeye ve tasarım örneklerine bakarak tasarımı öğrenmeye çalışmak yanlışına düşmeyecektir. Örnekten yeni işler yapma yerine, sanattan, sanatsal dilden yaratıcı tasarıma gidecektir. İşin özü budur.

Bu konu, ülkemizdeki fakülte ve yüksekokul yapılanması sorununu da yeniden düşünmemizi gündeme getirmektedir. Yukarıda açıklanmaya çalışılan özgün tasarımcı yetiştirme ilkesi dikkate alınmayınca, özgün tasarımcı yetiştirmekle, uygulayıcı teknisyen yetiştirme programları birbirine karışmaktadır. Fakülte ve yüksekokulların ikisinde de, uygulayıcı teknisyen yetiştirme program ve ilkeleri egemen olduğundan, yaratıcı tasarımcı yetiştirmekte zorlanılmaktadır. Bunun sonucu olarak yaratıcı tasarımcı yetiştirmekle görevli olan fakülteler, uygulayıcı teknisyen yetiştirmekle görevli yüksek okullara dönüşmekte ve aradaki fark kalkmaktadır.

Sanat eğitimini, insanın yapısına uygun olarak, biçimsel algı çeşitlerinin tümünü içerecek şekilde, "bütünsellik" yaklaşımı üzerine oturtmak gerekir. Bu insanın kendisini tanıması için gerekli olduğu kadar, sanatsal yaratma alanının genişlemesi, zenginleşmesi ve kendisini iyi ifade etmesi için de şarttır. Yine, özellikle plâstik sanatlar içinde yer alan uygulamalı dallarda, yaratıcı, özgün tasarımlara varılabilmesi ve güzel sanatlar fakültelerinin yüksekokullaşmasını önlenbilmesi için de çok önemlidir.

KAYNAKÇA

1. "Üç Kuşak Gazi Eğitimli Sanatçılar Sergisi", Çağdaş Sanatlar Merkezi, Ankara, Kasım-Aralık 2006
2. "Gazi Eğitimin Türk Sanatındaki Yeri Paneli" Çağdaş Sanatlar Merkezi, Ankara, 28 Kasım 2006
3. GÜNAY, Veysel, "Bir Çağdaşlaşma Projesi: Gazi Eğitim Enstitüsü", Üç Kuşak Gazi Eğitimli Sanatçılar Sergi Kataloğu, Ankara, 2006